

Boekbespreking

Wim Klein

Jacques Bitsch et collaborateurs, Hyménoptères Sphecidae d'Europe occidentale, volume 3, in: Faune de France, vol 86, 2001, 459 pp., 76 reeksen met tekeningen en 146 kaarten, ISBN 2-903052-22-0.

Met het verschijnen van het derde deel van de Faune de France over graafwespen ligt er weer een degelijk en compleet fundament voor de bestudering van de west-Europese graafwespen. Dat het een enorme klus geweest is, valt niet alleen af te leiden uit de tijd die het hele project gekost heeft, ruim zeven jaar verstreek er tussen de publicatie van het eerste en het derde deel, maar ook uit het per deel toegenomen aantal auteurs. Het eerste deel is nog geschreven door twee personen, Jacques Bitsch en Jean Leclercq; het tweede deel door vijf: Jacques Bitsch, Yvan Barbier, Severiano Fernández Gayubo, Konrad Schmidt en Michael Ohl, en het derde deel door acht: naast Bitsch, Schmidt, Gayubo en Barbier ook Hermann Dollfuss, Christian Schmid-Egger, Alexander Antropov en Zdenek Boucek. Mooi is uit die namen te lezen dat de klus stapsgewijs van een op Frankrijk georiënteerde publicatie een Europese zaak is geworden: ook Duitse, Spaanse, Oostenrijkse, Russische en Engelse auteurs hebben substantiële bijdragen geleverd. Belangrijk aan deze Europa-brede samenwerking is overigens vooral dat een aantal genera grondig is gereviseerd en dat er over enkele probleemgenera [voorlopig] eensgezindheid is.

Het derde deel¹ van de Sphecidae d' Europe occidentale behandelt vier subfamilies: Pemphredoninae, Astatinae, Larrinae en Entomosericinae² en geeft in de bijlagen naast een systematisch soortenoverzicht en een uitgebreide bibliografie ook een overzicht van de

¹ Het eerste deel behandelt de Crabroninae, het tweede deel de Ampulicinae, Sphecinae, Entomosericinae, Mellinae, Nyssoninae en Philanthinae.

² dit is een herhaling van dat wat in het tweede deel staat, maar dan met een tabel voor de beide in Europa voorkomende soorten en een uitgebreide soortbeschrijving.

prooidieren van de behandelde graafwespen en, alleen voor de Trypoxylini, een overzicht van de parasitoïden.

Wanneer we deze beknopte samenvatting vergelijken met die van het eerste deel dan valt direct op dat er aan zo'n omvangrijk project als dit enkele problemen kleven, met name dat bij een groeiend aantal auteurs het handhaven van de oorspronkelijke opzet een moeilijke zaak is. Het gaat me hier niet zo zeer om de typografische eenheid over de delen heen, maar om de geboden informatie per soort en genus. Elke auteur heeft zo zijn eigen ideeën daarover, zodat niet altijd dezelfde soort informatie over een graafwesp wordt gegeven.

Een geheel ander probleem bij een project als dit is dat in de loop der tijd de inzichten in bijvoorbeeld cladistiek zich onvermijdelijk wijzigen. Die kunnen eigenlijk niet doorgevoerd worden, zonder het verband met de andere delen te verbreken.

In de dagelijkse praktijk zal dat laatste geen grote gevolgen met zich mee brengen. Hinderlijk is wel de verschuiving in het bestreken gebied: was aanvankelijk Frankrijk en het omliggende gebied het uitgangspunt, in deel 3 is dat per auteur wisselend. Soms is het mediterrane Europa mee genomen en soms ook het Europese deel van Rusland; de Benelux wordt gelukkig geheel bestreken, maar voor de meer zuidelijke en oostelijke landen worden niet alle subfamilies volledig behandeld, zodat er naast deze drie delen toch nog andere literatuur nodig is [dan wel niet beschikbaar is].

Een groot voordeel van de gevolgde werkwijze is overigens wel dat vrijwel alle probleemgenera is het derde en laatste deel zitten. Door de Europese samenwerking bij het maken van dat derde deel is een brede acceptatie bereikt van de gekozen oplossingen en een geheel actueel overzicht (al is er één kleine, storende omissie; daarover later).

Naast deze algemene bespreking zijn er bij enkele genera belangrijke zaken op te merken; zaken waarin de Faune de France klaarheid heeft gebracht ten opzichte van publicaties als die van Dollfuss (1991), Jacobs & Oehlke (1990), Schmidt & Schmid-Egger (1997), Woydak (1996) en Blösch (2000). Ik beperk me hier overigens wel tot de gevolgen voor de graafwespen van de Benelux.

- bij *Psenulus* wordt *P. brevitarsis* Merisuo, 1937 gesynonimiseerd met *P. pallipes* (Panzer, 1798). Dollfuss (1991) en Jacobs & Oehlke (1990) wezen al op de variabiliteit van deze soort en de mogelijke synonimie, maar zij werd niet algemeen geaccepteerd. Door de beide auteurs voor dit genus, Bitsch en Dollfuss, wordt *P. pallipes* nu als een soort opgevat met een grote variabiliteit, waarin weliswaar drie vormen te onderscheiden zijn, maar die toch alle tot één soort behoren. *P. brevitarsis* is dan de vorm *chevrieri* (Tournier, 1889).
- bij *Pemphredon* is er eigenlijk niets veranderd ten opzichte van de publicatie van Dollfuss (1991), wat ook niet zo verwonderlijk is omdat hij samen met Bitsch voor heel de Psenini tekent. Prettig is te zien dat zijn revisie van *Pemphredon* nu door alle belangrijke Europese auteurs is geaccepteerd. Echt wel jammer is dat het artikel waarin Norén (in Bembix, 2000) de synonimisering van *P. clypealis* Thomson, 1870, met *P. morio* Vander Linden, 1829, aanvecht met enkele duidelijke soortverschillen, kennelijk te laat kwam om nog meegenomen te worden. Nu blijft die synonimie toch twijfelachtig.
- bij *Passaloecus* wordt *P. turionum* Dahlbom, 1845, volledig gesynonimiseerd met *P. gracilis* (Curtis, 1834). De argumentatie hiervan wordt niet gegeven. Het onderscheid zoals dat bij Woydak (1996) nog voorkwam tussen *P. turionum* auctores, nec Dahlbom en *P. turionum* Dahlbom, is kennelijk niet houdbaar gebleken.
- het genus *Spilomena* is geheel herzien, of beter de recentelijk verschenen herziening door Vikberg in Entomologica Fennica (2000) is overgenomen. Dat leidt tot een aardige verschuiving van namen en soorten: *S. curruca* (Dahlbom, 1843) is een echte

soort naast *S. differens* Blüthgen, 1953; *S. expectata* Valkeila, 1957 is een synoniem van *S. beata* Blüthgen, 1953.

- het genus *Nitela* wordt behandeld door Gayubo en Felton die in 2000 dit genus recentelijk voor Europa hebben herzien. De nieuwe soort *N. lucens* Gayubo & Felton, 2000 komt voor in België en Luxemburg.
- het genus *Trypoxylon* wordt behandeld door Antropov. Alle deelherzieningen van dit genus zijn nu bij elkaar gebracht. Gezien de verspreiding van *T. deceptorium* Antropov, 1991 in Frankrijk lijkt een voorkomen in België en Luxemburg niet onwaarschijnlijk.

Al deze wijzigingen leiden wel tot een noodzakelijk herdetermineren van de verschillende wespencollecties, met name voor *Trypoxylon*, *Spilomena* en *Pemphredon*, en dat zal niet iedereen even leuk vinden.

Met dit alles moge duidelijk zijn dat er een grondig en degelijk handboek beschikbaar is voor alle families van de graafwespen, en dat dat handboek vrijwel Europa-breed is. Jammer is eigenlijk de prijs van het boek: deel drie kost ongeveer € 100,-; een niet gering bedrag.